

درس نهم: نام آوران دیروز، امروز، فردا

درس دهم: نام نیکو

درس یازدهم: نقش خردمندان

درس دوازدهم: آزاد (فرهنگ بومی)

فصل چهارم

نام آوران

فصل چهارم : نام آوران

کتاب فارسی خوانداری

درس نهم :
نام آوران دیروز، امروز، فردا

بخوان و حفظ کن :
(سرای امید)

درس دهم : نام نیکو

درس یازدهم :
نقش خردمندان

درس دوازدهم :
درس آزاد
(فرهنگ بومی ۲)

بخوان و ببیندیش :
(فردوسی فرزند ایران)

حکایت :
بوعلی و بانگ گاو

کتاب فارسی نوشتاری

درس نهم :
نام آوران دیروز، امروز، فردا

درس دهم : نام نیکو

درس یازدهم :
نقش خردمندان

درس دوازدهم :
درس آزاد
(فرهنگ بومی ۲)

درست و نادرست

درک مطلب

دانش زبانی (فضاسازی در سخن)

گوش کن و بگو

درست و نادرست

درک مطلب

واژه آموزی

نمایش

درست و نادرست

درک مطلب

دانش زبانی

شعرخوانی و صندلی صمیمیت

درک و دریافت

بوعلی و بانگ گاو

املا و دانش زبانی

درک متن

نگارش

املا و واژه آموزی

درک متن

نگارش

املا و دانش زبانی

درک متن

نگارش

هنر و سرگرمی و جمع بندی آموخته ها

ترکیب کلمه + آمیز
ترکیب کلمه + انگیز

به کارگیری واژه ها در جمله

اهداف فصل چهارم:

- ۱- پرورش حسّ علاقه مندی به مشاهیر علمی و فرهنگی و مطالعه سرگذشت آنها
- ۲- تقویت روحیه خود باوری و اعتماد به نفس ملی
- ۳- ارتقا حسّ احترام نسبت به بزرگان فرهنگی و هنری
- ۴- توسعه دامنه واژگان، تقویت سوادخواندن و درک متن
- ۵- تقویت مهارت‌های چهارگانه زبان آموزی (سخن گفتن، گوش دادن، خواندن و نوشتن)
- ۶- کسب مهارت در نوشتن خطّ تحریری
- ۷- آشنایی دانش‌آموزان با اجزای جمله
- ۸- شناساندن چهره‌های ماندگار و حماسه آفرینان دفاع مقدّس و شهیدان هسته‌ای و ...
- ۹- تقویت روحیه پشتکار و خدمت به مردم.

● درس نهم:

نام آوران دیروز، امروز، فردا

■ اهداف

- ۱- آشنایی با فرهنگ مقاومت و دفاع از میهن
- ۲- آشنایی با برخی از مفاخر و مشاهیر از جمله شهدای هسته‌ای
- ۳- تقویت پشتکار و صبر و شکیبایی
- ۴- تقویت درک متن و سواد خواندن
- ۵- تقویت مهارت املانویسی و نگارش
- ۶- تثبیت مهارت شنیداری و قصه‌گویی
- ۷- آشنایی با اجزای جمله و توجه به کاربرد جمله‌های گسترش یافته و صحیح
- ۸- آشنایی و تشخیص بندهای بدنه در نگارش.

■ آموزش

■ جلسهٔ اول	
تدریس درس	۵۰ دقیقه

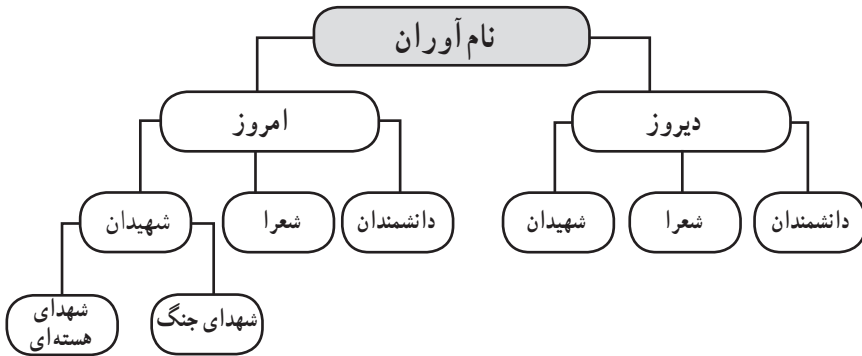
روش تدریس پیشنهادی

روش پیش سازمان دهنده: مقصود از ترکیب «پیش سازمان دهنده» این است که ما با بهره‌گیری از شگردها و روش‌هایی، به کمک آموخته‌های پیشینی فراگیران، زمینه‌سازی ذهنی می‌کنیم تا ذهن و فکر آنها در مسیر یادگیری جدید سازماندهی گردد. در این روش، دانش‌آموزان فقط شنونده و اثرپذیر و منفعل نیستند، زیرا پیش‌سازمان‌دهنده‌های ارائه شده از سوی معلمان، سبب می‌شود ذهن یادگیرندگان به تکاپو وادار گردد. این کار را پیش‌سازمان‌دهنده‌ها از طریق پیوند دادن دانش پیشین یادگیرنده با آموزه‌هایی که باید فراگرفته شوند، عملی می‌سازند. این روش، برای دانش‌آموزان یازده – دوازده ساله، بسیار کارا و اثرگذار می‌باشد.

پیش‌سازمان‌دهنده، ارائهٔ خلاصه‌ای از اطلاعات کلامی یا تصویری است که دیدی کلی از محتوای مورد نظر برای یادگیری می‌دهد و محتوای ویژه‌ای عرضه نمی‌شود. پیش‌سازمان‌دهنده‌ها، مفاهیم عمده‌ای هستند که همچون چتری برای یادگیری مفاهیم جدید تلقی می‌شوند. پیش‌سازمان‌دهنده‌های مطلوب، الزاماً دارای الگوهای ملموس، انواع قیاس‌ها و نمونه‌ها هستند. در این روش عامل سازماندهی در کمک به بازیابی از حافظه، بی‌نهایت حائز اهمیت است. متن این درس، نوشته‌ی دکتر فریدون اکبری شلدره است.

مراحل این روش

- ۱- ارائه پیش‌سازمان‌دهنده: معلم هدف یا اهداف درس را معین می‌کند، سپس پیش‌سازمان‌دهنده را عرضه می‌کند.
 - ۲- ارائه مواد یادگیری یا مطلب درسی: مطالب مندرج در کتاب درسی تدارک دیده شده، از سوی معلم، عرضه می‌شود.
 - ۳- استحکام بخشیدن به ساخت ذهنی یا ساختار شناختی: در این مرحله، با فعال‌سازی یادگیرنده، آنچه که ارائه شده، در ساخت شناختی او جای‌گیر می‌شود. یکی از روش‌ها در این مرحله، استفاده از تفکر انتقادی است.
- مثال: ارائه تعدادی اسم افراد نام‌آور ایرانی مانند چند دانشمند، چند شاعر، چند شهید دوران دفاع مقدس و چند شهید هسته‌ای که دانش‌آموزان با رسم نمودار و طبقه‌بندی، آنها را در زیرطبقه مربوط به خود قرار دهند و به خاطر بسپارند.

■ جلسه دوم	
۲۵ دقیقه	۱- درک متن
۲۵ دقیقه	۲- دانش زبانی

درک متن

قبلاً توضیح داده شده است.

دانش زبانی : فضا سازی در سخن : خواست ما از «فضا سازی»، گسترش دامنه کلام است. این کار هم می تواند در گفتار اتفاق بیفتد و هم در نوشتار. یعنی گفتار و نوشتار کوتاه را به این شیوه می توانیم گسترش بدهیم و میزان تأثیرگذاری کلام را بیشتر کنیم. به نمونه های زیر، توجه کنید :

سخن کوتاه	سخن فضا سازی شده و گسترش یافته
باران می بارید.	عصر دیروز، باران ملایم پاییزی در هوای مه گرفته، نم نمک می بارید.
دوستم، دیر آمد.	دوست صمیمی من هم لنگ لنگان، با عصایی در زیر بغل، آمد؛ ولی دیر آمد.

همان طور که دیدید می توان با افزودن اجزایی به ارکان جمله اصلی، فضای آن را تغییر داد و آن را تأثیرگذارتر و مؤثرتر، بیان کرد. جمله هایی که بدین گونه، فضا سازی و گسترده می شوند، از نظر حس و حال و فضای عاطفی و تصویری، کاملاً اثربخش تر هستند و خواننده را در فضای واقعی نوشته قرار می دهند.

■ جلسه سوم	
۱- تمرین خواندن	۲۵ دقیقه
۲- فعالیت های کتاب نوشتاری	۲۵ دقیقه

تمرین خواندن

فعالیت‌های کتاب نوشتاری : این دو فعالیت قبلاً توضیح داده شده است.

■ جلسه چهارم	
۱- آموزش لحن	۲۵ دقیقه
۲- گوش کن و بگو	۲۵ دقیقه

آموزش لحن

لحن متن درس دهم از نوع «عاطفی - خبری» می‌باشد. خواندن زیبا، دمیدن روح به پیکره بی‌جان متن است. روخوانی آداب خاص دارد که باید این آداب را به دانش‌آموزان آموخت. در دوره معاصر متن‌های اثر بیشتر ساده، روزمره و همه‌فهم‌اند. برای خواندن این درس که دارای جملات عاطفی می‌باشد، خواننده باید خود را با احساسات نویسنده هماهنگ کند و لحنش را شکل دهد.

گوش کن و بگو : تقویت سواد شنیداری

گوش کن و بگوی این درس، با عنوان «پرواز روباه» نوشته‌ای طنز آمیز از کتاب مجموعه داستان‌های «وقتی که هنوز پنج شنبه و جمعه اختراع نشده بود» اثر «فرهادحسن‌زاده» است.

در این بخش، نخست این داستان از طریق لوح فشرده باید پخش شود، اگر در دسترس نبود، کسی خوش‌خوان و خوش‌صدا، متن را پیوسته بخواند. در این هنگام لازم است، دانش‌آموزان، در سکوتی مطلق، با دقت به خوانش متن، گوش بسپارند. این بخش در حقیقت، فرصتی است برای تقویت خوب گوش دادن.

سپس، در مرحله دوم، با توجه به متن شنیده شده، به پرسش‌ها پاسخ دهند. از چگونگی پاسخ دانش‌آموزان، می‌توان به میزان دقت شنیداری، توانایی درک شنیداری و

- تشخیص معیارهای خوانش درست برای کشف روابط محتوایی متن، بی برد.
- گوش کن و بگوها در پایه پنجم، دو هدف و مأموریت اصلی دارند :
- پرورش مهارت گوش دادن فعال و مؤثر
 - تقویت سواد ادراکی از راه شنیدار.

■ جلسه پنجم	
۲۰ دقیقه	۱- مرور آموخته‌ها
۳۰ دقیقه	۲- فعالیت کتاب نوشتاری (درک متن)

به کمک مطالب قبلی و بهره‌گیری از خلاقیت آموزگار در آموزش، مطالب این جلسه ارائه شود. البته در بخش درک متن، به موضوع به کارگیری نشانه‌های نگارش و تأثیرگذاری آنها در صحیح خواندن و درک بهتر، باید توجه شود.

■ جلسه ششم	
۲۰ دقیقه	۱- تمرین خواندن
۳۰ دقیقه	۲- املا

تمرین خواندن

قبلاً توضیح داده شده است.

املا: املاي تصحيح كردني

آموزگار، از قبل یک متن املاي ده سطري تهیه کرده و در آن ۱۰ کلمه با املاي نادرست قرار می‌دهد. قبل از شروع فعالیت املاي، دانش‌آموزان متن درس را مرور

می‌کنند. سپس کتاب‌ها را می‌بندند و برگه‌های املا بین دانش‌آموزان توزیع می‌گردد. دانش‌آموزان با دقت، متن املا را مطالعه کرده، کلمات نادرست را شناسایی می‌کنند و شکل درست کلمات را بالای آنها می‌نویسند.

■ جلسه هفتم	
۱- تمرین خوشنویسی از صفحه هنر و سرگرمی	۱۵ دقیقه
۲- ارزشیابی از فعالیت‌های درس	۳۵ دقیقه

تمرین خوشنویسی

ارزشیابی از فعالیت‌های درس: برای ارزشیابی، برگزاری یک «آزمون کتبی» پیشنهاد می‌گردد. از دانش‌آموز بخواهید آنچه را که از درس دهم یاد گرفته است، به صورت خلاصه بنویسد. نوشته دانش‌آموز که حاصل تفکر و مهارت او در نوشتن است، می‌تواند مورد ارزشیابی قرار گیرد.

■ جلسه هشتم	
۵۰ دقیقه	فعالیت کتاب نوشتاری

فعالیت نوشتاری (نگارش)

بهره‌گیری از روش «مقایسه» در آموزش نوشتن بسیار مؤثر است؛ زیرا به ذهن کمک می‌کند که پدیده‌ها را با هم، در کنار هم ببیند و آنها را بسنجد؛ این کار به زایش ذهن و آفرینش فکر می‌انجامد. در روش مقایسه، ذهن دست به طبقه‌بندی ویژگی‌های پدیده‌ها می‌زند و آنها را در حداقل دو دسته، «تفاوت‌ها» و «شباهت‌ها» جای می‌دهد. درحقیقت، مقایسه کردن موضوع‌ها با یکدیگر، شگردی برای پروردن ذهن و

زبان است و زمینه‌ساز رشد تفکر و تخیل و باروری فکر در هنگام نوشتن، به شمار می‌آید.

■ جلسه نهم	
۵۰ دقیقه	بخوان و حفظ کن (سرای امید)

در آموزش «بخوان و حفظ کن»، لازم نیست روی معنای سروده‌ها تأکید شود، بلکه حفظ شعر با توجه به لحن و آهنگ و رعایت پاره مهارت‌های خوانداری و لذت بردن از شعر، هدف آموزشی ماست. توضیحات بیشتر در درس‌های پیش آمده است.

■ جلسه دهم	
۵۰ دقیقه	املا

مثل دروس قبل، املاي دو قسمتی، شامل املاي تقریری و فعالیت‌های املايی برگزار می‌شود. معلم می‌تواند کلمات دارای ارزش املايی متن درس را استخراج نموده و با استفاده از آنان متن جدید یا داستانی زیبا به عنوان متن املا، تهیه کند.

مثال: فروردین، منظم، خوش‌نما، تصویر رنگارنگ، میهن، محو تماشا، مهربان

...

قسمتی از متن جدید براساس کلمات درس نهم:

میهن عزیزمان ایران، در ماه فروردین از فصل بهار، تصویری خوش‌نما و زیبا برای تماشا دارد. بچه‌ها محو تماشا و غرق زیبایی‌های سیمای فروردین می‌شوند و با چشمان پر امید ...

● درس دهم:

نام نیکو

■ اهداف

- ۱- تقویت روحیه مطالعه سرگذشت مشاهیر و مفاخر فرهنگی
- ۲- آشنایی با سبک زندگی و شیوه رفتاری الگوهای علمی و فرهنگی
- ۳- تقویت مهارت خواندن با رعایت لحن مناسب برای درک بهتر
- ۴- گسترش دایره واژگان در حوزه زندگی نامه
- ۵- تقویت مهارت‌های املائی، نگارشی و خوش‌نویسی
- ۶- تولید بندهای بدنه در نگارش زندگی نامه.

■ آموزش

■ جلسهٔ اوّل	
تدریس درس	۵۰ دقیقه

روش تدریس پیشنهادی : قضاوت عملکرد

توجه : هر درس را می‌توان به چند شیوه، آموزش داد. به همین سبب از عنوان «پیشنهادی» بهره گرفته شده است و معمولاً در هر درس، یک روش به صورت پیشنهادی نوشته شده است؛ اما همکاران گرامی، در انتخاب و کاربست روش، آنچه را صلاح دانش‌آموزان و متناسب با بافت فرهنگی و همسو با میزان پیشرفت تحصیلی کلاس آنان است، بخواهندگزید. در این درس، دو روش، تشریح می‌گردد :

مراحل روش قضاوت عملکرد :

- ۱- دانش‌آموزان یک بار، متن درس را با دقت، صامت خوانی می‌کنند.
- ۲- متن درس را خلاصه کرده، بر روی برگه‌ای می‌نویسند.
- ۳- در گروه‌های تعیین شده، قرار می‌گیرند و متن درس خلاصه شده خود را با افراد گروه به بحث و گفت‌وگو می‌گذارند و سعی می‌کنند نکات استفاده شده در خلاصه خود را با ارائه دلیل به دیگران منتقل کنند و معیارهایی را که برای خلاصه‌نویسی در نظر گرفته‌اند، مورد بررسی قرار دهند.
- ۴- در نهایت یکی از خلاصه‌ها یا مجموعه‌ای از آنها، از طرف گروه به عنوان فعالیت گروه پذیرفته می‌شود.
- ۵- معیارهای مناسب، برای خلاصه‌نویسی از طرف آموزگار در اختیار گروه‌ها قرار می‌گیرد (نکات کلیدی برای خلاصه کردن متن).
- ۶- افراد همه گروه‌ها، متن خلاصه شده گروه خود را با معیارهای مناسب، مورد بازنگری قرار می‌دهند و تغییرات لازم را اعمال می‌کنند.

۷- نماینده هر گروه، متن اصلاح شده را در کلاس می‌خواند و سایر گروه‌ها با توجه به معیارهای مناسب، آن را مورد نقد و قضاوت قرار می‌دهند تا اصلاحات نهایی انجام شود.

روش کارایی گروه (به شکل ساده)

۱- از بچه‌ها بخواهید یک بار، متن درس را به صورت کامل و با دقت مطالعه کنند.

۲- کاربرگ سؤالات مربوط به درس را بین دانش‌آموزان توزیع کنید و فرصت بدهید به صورت انفرادی به سؤالات پاسخ بدهند.

۳- حالا از همان نمونه سؤال در اختیار گروه بگذارید تا اعضای گروه، درباره پاسخ سؤالات گفت و گو کنند، به توافق برسند و برگه را پاسخ بدهند. (طرح سؤالات به صورت چهارگزینه‌ای توصیه می‌شود.)

۴- پاسخ‌ها را در کلاس مرور کنید تا دانش‌آموزان جلوی سؤالاتی که نادرست پاسخ گفته‌اند؛ علامت بگذارند و به نوعی برگه‌های انفرادی و گروهی را تصحیح کنند.

۵- هر دانش‌آموز برگه خود را با برگه گروه مقایسه کند و اگر در کارکرد گروهی، تعداد پاسخ‌های نادرست کاهش یافته باشد، دانش‌آموز به کارایی گروه بی‌می‌برد و مشارکت را در فرایند یادگیری اثربخش می‌داند. چون ارزشیابی به صورت کیفی برگزار می‌شود، تصحیح به صورت کمی و نمره‌گذاری در جداول این روش ضرورت ندارد. فلسفه بهره‌گیری از این روش، پافشاری بر خرد جمعی و برتری دادن نتیجه کار گروه بر عملکرد فرد است.

نمونه برگ سؤالات روش کارایی گروه :

به نام پروردگار	
نام و نام خانوادگی :	تاریخ :
درس دهم : نام نیکو	روش کارایی گروه :
<p style="text-align: center;">ارزشیابی</p> <p>درست پاسخ داده‌ام. ☐</p> <p>درست پاسخ نداده‌ام. ☐</p>	<p>۱- چه چیزی باعث شد تا استاد محمود فرشچیان در نقاشی پیشرفت کند؟</p> <p>الف) نگاه کنجکاو و جستجوگر او به طبیعت ☐</p> <p>ب) بهره‌مندی از استاد توانا و زبردست ☐</p> <p>ج) تشویق پدر ☐</p> <p>د) همهٔ موارد ☐</p>
<p>درست پاسخ داده‌ام. ☐</p> <p>درست پاسخ نداده‌ام. ☐</p>	<p>۲- « غرور، آفت هنر است» یعنی چه؟</p> <p>الف) هرکس مغرور شود نمی‌تواند از هنرش به خوبی استفاده کند. ☐</p> <p>ب) هرچیزی که درست مراقبت نشود، دچار آفت می‌شود، آفت هنر هم غرور و کبر است. ☐</p> <p>ج) انسان‌ها، هنرمندان مغرور را دوست ندارند. ☐</p> <p>د) هیچ‌کدام ☐</p>
<p>درست پاسخ داده‌ام. ☐</p> <p>درست پاسخ نداده‌ام. ☐</p>	<p>۳- در کارگاه استاد امامی، شعرهای دلنشین ... زمزمه می‌شد.</p> <p>الف) حافظ و سعدی ☐</p> <p>ب) مولوی و حافظ ☐</p> <p>ج) سعدی و مولوی ☐</p> <p>د) فردوسی و حافظ ☐</p>
<p>درست پاسخ داده‌ام. ☐</p> <p>درست پاسخ نداده‌ام. ☐</p>	<p>۴- نام تابلوی مشهور استاد فرشچیان چیست؟</p> <p>الف) گلّهٔ آهوان ☐</p> <p>ب) عصر عاشورا ☐</p> <p>ج) حماسهٔ عشق ☐</p> <p>د) سرای زرنگار ☐</p>
<p>تعداد سؤالات درست :</p>	<p style="text-align: center;">گزارش توصیفی معلم :</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p style="text-align: center;">تاریخ :</p>
	امضا :

نکته: برای تعداد سوالات، چارچوب ویژه‌ای طراحی نشده است و بنا به سطح توانمندی‌های دانش‌آموزان، تعداد سوالات تغییر می‌کند.

■ جلسه دوم	
۲۵ دقیقه	۱- درک متن
۲۵ دقیقه	۲- واژه‌آموزی

درک متن

سوالات درست و نادرست و درک مطلب.

واژه‌آموزی

در این درس، می‌آموزیم که از ترکیب «کلمه + آمیز» و «کلمه + انگیز»، واژه جدید ساخته می‌شود. اگر به ساختمان این ترکیب، توجه کنید درمی‌یابید، جزء دوم با فرایند «ترکیب» در کنار بخش دیگر قرار گرفته، کلمه مرکب ایجاد شده است. همکاران محترم توجه کنند که از ذکر این مطالب برای دانش‌آموزان پرهیز کنند. هدف این است که دانش‌آموزان نسبت به این ترکیب، هوشیار شوند و تلاش کنند ترکیب‌هایی با این ساختار در ذهن خود بسازند و یا نمونه‌های شنیده شده قبلی را به یاد بیاورند و در گفتار و نوشتار به کار بگیرند.

«آمیز» در اصل بُن مضارع از مصدر «آمیختن» است. ترکیب کلمه با بن مضارع (آمیز)، معمولاً صفت مرکب می‌سازد. مانند غرورآمیز، محبت‌آمیز. «انگیز»، بن مضارع از مصدر «انگیختن» است. ترکیب کلمه با بن مضارع (انگیز)، معمولاً صفت مرکب می‌سازد. مانند: شگفت انگیز، هیجان انگیز.

■ جلسه سوم	
۲۵ دقیقه	۱- تمرین خواندن
۲۵ دقیقه	۲- فعالیت‌های کتاب نوشتاری

تمرین خواندن

روان‌خوانی درست و شمرده دانش‌آموزان را مثل دروس گذشته، در نظر داشته باشید. بعد از تمرین‌های اصولی و مستمر در زمینه خواندن، در این قسمت از سال تحصیلی، دانش‌آموزان باید از «روخوانی» یک سطح بالاتر رفته و به خواندن توأم با درک رسیده باشند. روخوانی، بیان کلمات از روی نوشته است که در آن ارتباطی بین کلمات و درک و دریافت وجود ندارد. یعنی دانش‌آموز آنچه را دیده به زبان می‌آورد. در حالی که خواندن فعال، افزون بر بیان نوشته‌ها، باید منجر به درک و فهم از محتوای اثر نیز بشود.

فعالیت‌های واژه‌آموزی و املا

انجام فعالیت‌های کتاب نوشتاری در کلاس درس، مورد تأکید مؤلفان می‌باشد. تکالیف یا تمرین‌های نوشتاری در حقیقت، فرصت‌سازی برای تجربه‌های یادگیری و تثبیت آموخته‌های دانش‌آموزان به شمار می‌آید. بنابراین، واگذار کردن آن به فضای خانه و مداخله اولیا در اجرای آن، مسیر آموزش را به بیراهه می‌کشاند و گاهی دانش‌آموزان را با تضادهای آموزشی و روشی رویارو می‌کند و آنان را سردرگم می‌سازد.

■ جلسه چهارم	
۲۰ دقیقه	۱- خواندن با لحن مناسب
۳۰ دقیقه	۲- نمایش

تمرین خواندن (تأکید بر لحن، آوا و آهنگ مناسب)

متن این درس، یک متن روایی است که انتخاب لحن به تناسب شخصیت‌ها، تشخیص مکث‌ها و درنگ‌ها و رعایت سرعت مناسب خواندن، تأثیرگذاری بیشتری ایجاد می‌نماید. در این درس تأکید بر لحن خواندن جمله‌ها و تفاوت‌های لحنی آنها است. برای آموزش، توجه دانش‌آموزان را به لحن متفاوت خواندن جمله‌های خبری، پرسشی، عاطفی و امری جلب می‌کنیم.

بار اول که لوح فشرده کتاب گویا (فایل صوتی) را پخش می‌کنید، توضیحی درباره لحن انواع جمله ندهید؛ فقط از دانش‌آموزان بخواهید با دقت گوش کنند و مانند آن، از روی متن بخوانند. اجازه دهید دانش‌آموزان خود به لحن متفاوت انواع جمله پی ببرند؛ لازم هم نیست، بر زبان بیاورند، همین که در خواندن، لحن جمله را رعایت کنند، کافی است. پس از اینکه چند نفر از روی متن خواندند و دانش‌آموزان، لحن خواندن آنها را مقایسه کردند، خوانش متن، مجدداً پخش شود. در این مرحله، به کمک خود دانش‌آموزان، موضوع لحن متفاوت انواع جمله، آموزش داده شود. بهترین شیوه در آموزش، خواندن تعدادی از دانش‌آموزان و مقایسه لحن آنها است.

کشف لحن مناسب و رعایت آن در خواندن متن، برای انتقال معنا و برقراری ارتباط مؤثر با درون مایه اثر، بسیار مهم است.

ایفای نقش: اجرای نمایش یا «ایفای نقش»، ایجاد فرصت برای دانش‌آموزان است تا خود را به طور عملی و واقعی در موقعیت‌های مختلف، حس کنند و بتوانند به فراخور آن از توانایی‌های زبانی خویش بهره بگیرند و نقش مفیدی را از شخصیت‌های مورد نظر به نمایش بگذارند.

یکی از موضوع‌های مهم در هنگام نمایش، توجه به لحن گفتاری شخصیت‌هاست. این کار، زمینه‌ای برای پرورش فن بیان و اعتماد به نفس و تقویت روحیه سخن گفتن در برابر جمع است.

■ جلسه پنجم	
۲۵ دقیقه	۱- فعالیت‌های کتاب نوشتاری (درک متن)
۲۵ دقیقه	۲- تمرین خواندن

شرح و تفصیل این مباحث در درس‌های پیش آمده است. به کمک مطالب قبلی و بهره‌گیری از خلاقیت آموزگار در آموزش، مطالب این جلسه ارائه شود.

■ جلسه ششم	
۵۰ دقیقه	املا

املا: املاي همگاني

در این نوع املا، همه دانش‌آموزان در تفریر املا مشارکت دارند. ابتدا معلم از دانش‌آموزان می‌خواهد که متن درس را به طور کامل و دقیق مطالعه کنند و سپس کتاب را ببندند. معلم از دانش‌آموزان می‌خواهد به ترتیبی که انتخاب کرده، نامشان را صدا بزنند؛ هرکس از هر قسمت از درس که می‌خواهد، یک جمله بگوید تا بقیه دانش‌آموزان بنویسند. بیان جمله درس از حفظ در اولویت است، اما اگر دانش‌آموزی برای گفتن جمله، احتیاج به کتاب پیدا کرد، منعی ندارد.

■ جلسه هفتم	
۵۰ دقیقه	ارزشیابی از فعالیت‌های درس

ارزشیابی

روش «پرسش شفاهی» با توجه به وقت در نظر گرفته شده، مناسب می‌باشد. برای افزایش تأثیر پرسیدن، به این نکات توجه کنید:

- سؤالاتی طرح کنید که موجب ایجاد تفکر در دانش‌آموز شود. مثلاً به جای اینکه بپرسید «آیا استاد فرشچیان را دوست دارید یا نه؟»
- بپرسید «چرا استاد فرشچیان قابل احترام و دوست داشتنی هستند؟».
- فرصت پاسخ‌گویی را افزایش دهید تا دانش‌آموز، زمان مناسب برای فکر کردن پیدا کند.

■ از همه دانش‌آموزان، انتظار پاسخ‌گویی داشته باشید و نگاهتان فقط به سوی افراد برتر نباشد.

■ پاسخ‌های صحیح یا اشتباه دانش‌آموزان، هر دو می‌تواند شما را در شناخت میزان درک و فهم دانش‌آموزانتان کمک کند. زیرا هدف، اصلاح فرایند یادگیری و تفکر کردن است نه اینکه در لحظه اول، پاسخ درست را دریافت نمایید. بنابراین، ارزشیابی هم خود گونه‌ای آموزش مؤثر و موجب تحکیم یادگیری است.

■ جلسه هشتم

۵۰ دقیقه

فعالیت کتاب نوشتاری (نگارش)

فعالیت نوشتاری: نگارش زندگی‌نامه

زندگی‌نامه‌نویسی، یکی دیگر از گونه‌های نوشتن است. برای دانش‌آموزان پایه پنجم، توجه به نمونه‌های زندگی مشاهیر علمی و فرهنگی در کتاب‌هایی که تاکنون خوانده‌اند، می‌تواند الگوی مناسبی باشد.

زندگی‌نامه یا درباره خود شخص نویسنده (در اینجا یعنی دانش‌آموز) یا درباره دیگران است. در این درس، فرقی نمی‌کند که دانش‌آموزان، کدام را انتخاب کنند. مهم

این است که به کمک این شیوه، بتوانیم توانایی و مهارت نوشتن را در دانش‌آموزان، رشد بدهیم.

برای تدوین زندگی‌نامه، استفاده از روش پرسش و پاسخ، مناسب و آسان است. یعنی نخست دربارهٔ شخصیت مورد نظر، چند پرسش طرح کنند؛ سپس به پرسش‌ها پاسخ بدهند. در این مرحله می‌توانند از منابع هم بهره بگیرند. پس از آن، جواب‌های نوشته شده را مرتب نمایند و یک ارتباط و انسجامی میان آنها برقرار کنند؛ به این ترتیب زندگی‌نامه، تنظیم می‌گردد.

■ جلسه نهم	
املا	۵۰ دقیقه

بعد از برگزاری آزمون املاي دو قسمتی، می‌توانید از دانش‌آموزان در تصحیح برگه‌ها کمک بگیرید. این کار موجب افزایش یادگیری و اعتماد به نفس دانش‌آموزان می‌شود و فرصت یادگیری و تجربه‌های آموزشی آنان را فراخ‌تر می‌سازد.

● درس یازدهم:

نقش خردمندان

■ اهداف

- ۱- پرورش روحیه دفاع ملی و حب وطن
- ۲- آشنایی با تأثیر مثبت دانشمندان در حفظ میراث فرهنگی
- ۳- آشنایی با نحوه نقل رویدادهای قصه و تقویت درک عناصر و سیر رویدادها
- ۴- بهبود سواد خواندن و درک متن و تثبیت یادگیری ابزارهای انسجام متن
- ۶- آشنایی با گسترش گروه اسمی در جمله
- ۷- آشنایی با واژگان جدید این درس و کاربرد مناسب آنها در نوشتار و گفتار

■ آموزش

■ جلسهٔ اول	
تدریس درس	۵۰ دقیقه

روش پیشنهادی تدریس

روش کاوشگری: این روش، کودکان کنجکاو و آمادهٔ رشد را در مسیر مناسبی برای به کارگیری نیرو و توانشان قرار می‌دهد. هدف عام این روش، کمک به پدیدآیی نظم ذهنی و مهارت‌های لازم برای پرسش و پاسخ‌گویی به سؤال‌هایشان است. با این روش، دانش‌آموزانی پرورش می‌یابند که به طور مستقل و با روش نظام‌داری به کاوشگری می‌پردازند و دربارهٔ دلیل وقوع رویدادها و مفاهیم فکر می‌کنند، می‌پرسند و اطلاعاتی گردآوری و تحلیل می‌کنند. در این روش، محتوا در اختیار دانش‌آموزان قرار نمی‌گیرد، بلکه آنان از طریق فرایند کار، آنچه را که در محتوا نهفته است، درمی‌یابند.

مراحل روش:

۱- برهم زدن عادت ذهنی یا مواجه کردن دانش‌آموزان با مسئله و فهم آن: ارائهٔ یک موقعیت پرسش برانگیز، معماگونه، مهیج و غیر معمول یا عادت‌شکن، شروع خوبی برای این الگو است. برای ایجاد این موقعیت، باید سطح اطلاعات علمی دانش‌آموزان را در نظر داشته باشید و از موارد ساده و پیش پا افتاده دوری کنید. در این درس دانش‌آموزان با این پرسش مواجه می‌شوند: «تأثیر نقش خردمندان و دانشمندان، بر افکار مردم و فرهنگ جامعه چیست؟»

۲- تفکر و گردآوری اطلاعات: دانش‌آموزان کارگروه‌هایی تشکیل می‌دهند و در مورد مسئله مطرح شده، به تفکر و گردآوری اطلاعات می‌پردازند. در واقع دانش‌آموزان افکار خود را روی مسئله متمرکز می‌کنند و به فرضیه‌سازی می‌پردازند.

۳- **کار بست اطلاعات جمع آوری شده و سازماندهی اطلاعات:** برای تصمیم‌گیری دربارهٔ درستی یا نادرستی فرضیه‌ها، نیاز به اطلاعات بیشتری هست. برای جمع آوری اطلاعات، فرصت بیشتری به آنها بدهید و منابع علمی معتبر را معرفی کنید.

۴- **بررسی و تحلیل داده‌ها (آزمایشگری):** پس از تأیید فرضیه‌ها، از دانش‌آموزان بخواهید به توضیح آنچه گذشت بپردازند و در واقع فرایند کاوشگری خود را شرح دهند. هدف اصلی، آگاه شدن و تسلط بر فرایند تفکر و کاوشگری است نه محتوای مسئله.

۵- **برقراری ارتباط با دیگران و اعلام نتایج به دست آمده که منجر به تأثیر نقش خردمندان در جامعه می‌شود.** (به صورت مکتوب)

خوانش متن

متن را با آهنگی مناسب و با روش دکلمه‌خوانی بخوانید. سپس دانش‌آموزان جمع‌خوانی نمایند. البته در این زمینه، در درس‌های گذشته، به طور گسترده، توضیح داده‌ایم.

■ جلسهٔ دوم	
۲۵ دقیقه	۱- درک متن
۲۵ دقیقه	۲- دانش زبانی

درک متن

قبلاً توضیح داده شده است.

دانش زبانی

موضوع دانش زبانی این درس، توجه دادن به دانش‌آموزان و برانگیختن

شاخک‌های حسّی آنان نسبت به شناخت و کاربرد مناسب کلمات در جمله است. می‌دانیم که جمله در زبان گفتار یا نوشتار، ترکیبی از واژگان است. معمولاً برای بیان مفاهیم و معانی مختلف، واژه‌های گوناگونی در زبان وجود دارد. پرورش شناخت درست و تقویت قدرت تشخیص دانش‌آموزان در به کارگیری واژه از اهداف اصلی این بخش است.

البته این توانایی به تمرین‌های زیادی نیاز دارد و لازم است زبان‌آموزان، نخست دامنه‌وارژگانی خویش را غنی سازند و در نوشتن و گفتن از میان چند نمونه، بتوانند یکی را که مناسب‌تر است، به کار بگیرند. انتخاب کلمه مناسب در جایگاه صحیح جمله با حفظ معنا، کاری است که در این پایه در حدّ توانایی دانش‌آموزان پنجم انتظار داریم و امیدواریم در پایه‌های بالاتر با رشد ذهنی و گسترش دامنه‌وارژگانی زبان‌آموزان، این مهارت، پرورده شود. به نمونه‌های زیر، توجه کنید:

– هوای امروز، لطیف است. (خوب، نرم، ملایم ...)

– در هنگام بازی، یکی از دانش‌آموزان، فریاد کشید. (داد زد، سروصدا کرد،

جیغ کشید، بانگ برآورد ...)

■ جلسه سوم	
۱- تمرین خواندن	۲۵ دقیقه
۲- فعالیت‌های کتاب نوشتاری	۲۵ دقیقه

■ جلسه چهارم	
۱- آموزش لحن	۲۰ دقیقه
۲- شعرخوانی و صندلی صمیمیت	۳۰ دقیقه

آموزش لحن

درس «نقش خردمندان» دارای لحن اصلی، «روایی – داستانی» همراه با نمایش احساسات است. از نکات مهم در این درس، علاوه بر تعریف کردن، توصیف فضاها و موقعیت‌های پیش آمده، دقت و تلاش دانشمندان برای حفظ میراث علمی کشور است. برای شرح و توضیح این مباحث، به درس‌های پیش، مراجعه فرمایید. رعایت گام‌های یادشده، در فرایند خوانش و ادراک شعر، ضروری است.

■ جلسه پنجم	
۲۵ دقیقه	۱- فعالیت‌های کتاب نوشتاری (درک متن)
۲۵ دقیقه	۲- تمرین خواندن

به کمک مطالب قبلی و بهره‌گیری از خلاقیت آموزگار در آموزش، مطالب این جلسه ارائه شود.

■ جلسه ششم	
۳۰ دقیقه	۱- املا
۲۰ دقیقه	۲- خوشنویسی صفحه هنر و سرگرمی

املا : جمله گمشده

معلم از دانش آموزان می خواهد تا متن درس را با دقت مطالعه کنند. سپس کتاب را می بندند و معلم یک کلمه می گوید و دانش آموزان باید جمله و یا سطر را که این کلمه در آن قرار داشت، به یاد آورده، بنویسند.

■ جلسه هفتم	
۱- ارزشیابی از فعالیت های درس	۳۰ دقیقه
۲- حکایت	۲۰ دقیقه

به کمک مطالب قبلی و بهره گیری از خلاقیت آموزگار در آموزش، مطالب این جلسه ارائه شود.

■ جلسه هشتم	
فعالیت های کتاب نوشتاری	۵۰ دقیقه

فعالیت های نوشتاری : نگارش (خلاصه نویسی)

خلاصه نویسی، یکی از راه های رشد و پرورش مهارت نوشتن است. مقصود از «خلاصه نویسی» این است که بتوانیم چکیده و فشرده یک اثر شنیداری یا خوانداری و مکتوب را بازنویسی کنیم و خلاصه محتوا و پیام آن را بیان نماییم. یادداشت برداری و خلاصه نویسی با اهداف زیر، انجام می شود:

– سبب دقت و تأمل بیشتر، هنگام مطالعه می شود و یادگیری را پایدارتر می سازد.

- فرصت بازخوانی و مراجعات مکرر را فراهم می‌کند.
- سبب صرفه‌جویی در زمان می‌شود.
- فرصت مناسبی برای پرورش ذهن و زبان، به شمار می‌آید.
- تمرین مناسبی برای تقویت مهارت نوشتن است.

■ جلسه نهم	
املا	۵۰ دقیقه

مباحث مربوط به آموزش املا در درس‌های پیش، گفته شده است.

■ جلسه دهم	
صفحه پایانی هنر و سرگرمی	۵۰ دقیقه

همچنان که پیش از این گفته‌ایم؛ این صفحه، هم کارایی هنری دارد؛ هم جنبه مرور و جمع‌بندی آموخته‌ها و هم گونه‌ای سرگرمی و بازی آموزشی تلقی می‌شود. به همین سبب، لازم است همکاران گرامی در بررسی و اجرای این فعالیت به کارکردهای چندگانه آن، توجه داشته باشند.

● درس دوازدهم:

درس آزاد (فرهنگ بومی ۲)

■ اهداف

برای شرح و گزارش مربوط به چگونگی تولید و ارزشیابی از این درس، به درس هفتم، (درس آزاد از فرهنگ بومی ۱) رجوع فرمایید.

پیش از اجرای مناسب‌ترین درس، لازم است به

پاسخ پرسش‌های زیر، بیندیشید:

– هدف از تولید این درس؟

– چگونگی انتخاب محتوای درس؟

– شیوه تدوین این درس؟

– نقش معلم در فرایند تولید؟

– نقش دانش‌آموزان در انتخاب و چگونگی

نوشتن درس؟

– تولید فردی یا گروهی؟

– چگونگی سازماندهی متن تولیدی؟

– سنجه‌های ارزشیابی از تولید دانش‌آموزان؟

روش تدریس پیشنهادی : قضاوت عملکرد

موضوع دیگری از موضوعات مربوط به فرهنگ بومی و محلی منطقه، استان یا شهر با نظر دانش‌آموزان انتخاب می‌شود. آموزگار از آنها می‌خواهد تا در آن زمینه، تحقیق کنند و اطلاعاتی به دست آورند و روز بعد، دانش‌آموزان ابتدا به‌طور فردی، متنی در مورد آن موضوع سرکلاس می‌نویسند. سپس آموزگار آنها را گروه‌بندی می‌کند و دانش‌آموزان متنی را که نوشته‌اند، در گروه خود می‌خوانند و از بین نوشته‌های اعضای گروه، متن جدیدی تولید می‌شود. این متن جدید به سه حالت ممکن است، تولید شود:

- ۱- از بین نوشته‌های هر کدام از اعضای گروه جملاتی انتخاب شود.

- ۲- یک یا دو متن از بین همه متن‌ها توسط خود دانش‌آموزان انتخاب شود.

- ۳- کلیه نوشته‌های اعضای گروه با هم ترکیب شود و متن جدیدی بسازد. سپس دانش‌آموزان معیارهایی برای نوشته خود بیان می‌کنند. این معیارها نوشته می‌شود، متن هر گروه توسط خودشان با این معیارها مورد نقد و بررسی و قضاوت قرار می‌گیرد و اصلاحات لازم انجام می‌شود.

مثال :

- متن دارای پیام باشد.
 - به صورت داستان باشد.
 - مناسب سن و فهم دانش‌آموزان پایه پنجم باشد.
- سپس آموزگار معیارهای استاندارد در اختیار گروه‌ها قرار می‌دهد تا با آن معیارها نیز متن هر گروه توسط اعضای خودشان مورد ارزیابی و قضاوت قرار گیرد. معیارهای استاندارد عبارتند از :

- متن ساده و روان باشد.
- حتی الامکان در قالب داستان مطرح شود.
- پیام‌ها پندگونه نباشد و به صورت غیرمستقیم از متن درس استنباط شود.
- واژه‌ها و کلمه‌ها متناسب با درک و فهم دانش‌آموزان پایه پنجم باشد.
- علائم نگارشی به خوبی در نوشتن متن گروه رعایت شود.

● جمله‌ها منسجم باشند و به صورت جمله‌های جدا از هم و نامربوط نباشند. بعد از دریافت معیارهای استاندارد، اعضای گروه با این معیارها نیز متن گروه خود را مورد ارزیابی و قضاوت قرار می‌دهند و تغییرات لازم را اعمال می‌کنند. سپس نماینده هرگروه، متن خود را در کلاس و برای همه گروه‌ها می‌خواند تا بقیه گروه‌ها نیز با توجه به معیارهای استاندارد، در مورد آن قضاوت کنند و تغییرات نهایی اعمال شود. در نهایت، یک بار دیگر، آموزگار متن کلیه گروه‌ها را می‌خواند و اشکالات احتمالی را برطرف می‌نماید، تا هرگروه متن خود را به‌عنوان درس آزاد، در کتاب خود بنویسد و فعالیت‌های مربوط به کتاب خوانداری و کتاب نوشتاری را با راهنمایی آموزگار تولید نماید.

توجه: بعد از طُرّاحی فعالیت‌ها (با مراجعه به درس هفتم) حدود ۹ جلسه

■ جلسه یازدهم	
۵۰ دقیقه	بخوان و بیندیش (فردوسی فرزند ایران)

به آنچه در بخش‌های پیش، نوشته‌ایم، رجوع فرمایید.

■ جلسه دوازدهم	
۵۰ دقیقه	حکایت: بوعلی و بانگ گاو